

Patti Smith

***Uns
marrecs***

Traduït per Martí Sales

CLUB EDITOR

Patti Smith

Uns marrecs

Traduït de l'anglès
per Martí Sales

CLUB EDITOR
BARCELONA

S'han dit moltes coses, d'en Robert, i més que se'n diran. Els nois caminaran com ell. Les noies duran els seus vestits blancs i ploraran els seus rínxols. Serà condemnat i adorat. Reprovaran o idealitzaran els seus excessos. Al final, la veritat es trobarà en la seva obra, el cos palpable de l'artista. No desapareixerà. L'home no la podrà jutjar, perquè l'art canta Déu i al capdavant li pertany.

PRÒLEG

Jo dormia quan va morir. L'havia trucat a l'hospital per dir-li bona nit, com sempre, però havia quedat colgat sota capes de morfina. Amb l'auricular a la mà, l'escoltava respirar amb dificultat i sabia que no tornaria a sentir-lo.

Poc després endreçava tranquil·lament les meves coses. La llibreta i l'estilogràfica. El tinter de cobalt, que havia sigut seu. La tassa persa, una medalla militar, una safata amb dents de llet. Vaig pujar les escales a poc a poc, comptant els graons, catorze, un rere l'altre. Vaig acotxar el bebè al bressol, vaig fer un petó al meu fill adormit, vaig estirar-me al costat del meu marit i vaig dir les pregàries. Encara és viu, recordo que vaig mormolar. I em vaig adormir.

Em vaig llevar d'hora i vaig baixar les escales. Sabia que era mort. Tot estava en silenci tret de la televisió, que havia quedat encesa durant la nit, en un canal cultural. Feien òpera. La pantalla em va cridar. Tosca, amb pena i força, hi declarava la seva passió pel pintor Cavaradossi. Era un matí fred de març i em vaig posar el jersei.

Vaig apujar les persianes i la claror va entrar a l'estudi. Vaig allisar la roba gruixuda de lli de la meva butaca i vaig agafar un llibre de pintures d'Odilon Redon. El vaig obrir per un cap de dona flotant en un tros de mar. *Les yeux clos*. Un univers encara immaculat sota les parpelles pàl·lides. El telèfon va sonar i em vaig aixecar per agafar-lo.

Era el germà petit d'en Robert, l'Edward. Em va dir que li havia fet un últim petó de part meva, tal com m'havia promès. Em vaig quedar parada, glaçada; aleshores, a poc a poc, com en un somni, vaig tornar a la butaca. En aquell moment Tosca començava la gran ària "Vissi d'arte". *He viscut per l'amor, he viscut per l'art*. Vaig tancar els ulls i vaig agafar-me les mans. La providència havia dictat el meu comiat.

FILLS DEL DILLUNS

Quan era molt petita, la mare em duia a passejar per Humboldt Park, a la riba del Prairie River. En tinc records inconnexos, com escenes estampades en una vaixella de vidre: un vell embarcador, una glorieta, un pont amb un arc de pedra. Els braços del riu desembocaven en un llac gran i a la superfície vaig veure-hi un miracle. Un coll llarg i corbat sortia d'un vestit de plomes blanques.

Un cigne, va dir la mare, notant el meu esverament. Va picar l'aigua lluent amb les grans ales i es va enlairar cap al cel.

El nom no feia honor a aquella magnificència, no transmetia l'emoció que em causava. Mirar allò em despertava un afany que no tenia paraules per dir, un desig de parlar del cigne, de dir alguna cosa de la seva blancor, de l'explosió del seu moviment i del lent batre de les seves ales.

El cigne es va fondre amb el cel. Jo bregava per trobar les paraules i descriure la meva impressió. Un cigne, vaig repetir, no del tot satisfeta, i vaig notar una fiblada, un desig estrany, imperceptible per als passavolants —la mare, els arbres o els núvols.

Vaig néixer un dilluns al nord de Chicago durant la gran nevada del 1946. Arribava un dia abans d'hora, perquè els bebès que neixen per Cap d'Any se'n van a casa amb una nevera nova de trinca. Malgrat els esforços de la mare per retenir-me, les contraccions fortes van començar mentre el taxi s'arrossegava per la riba del llac Michigan a través d'un remolí de neu i de vent. Segons explica el pare, vaig venir al món llargaruda, esprimatxada i

amb broncopneumònia, i va haver de sostenir-me sobre una banyera fumejant perquè sobrevisqués.

La meva germana Linda va ser la següent, durant una altra nevada, la del 1948. Per pura necessitat, vaig haver d'espavilar-me de seguida. La mare treballava de planxadora mentre jo esperava a la porta de la nostra casa de lloguer que passés l'home del gel, dalt d'un dels últims carros tirat per cavalls. Em donava estelles de gel embolicades amb paper d'estrassa. Jo me'n ficava una a la butxaca, per a la meva germaneta, però a l'hora de ficar-hi la mà per agafar-la ja no hi era.

Quan la mare va quedar embarassada del meu germà Todd, vam deixar el pis esquifit de Logan Square i ens vam traslladar a Germantown, Pennsilvània. Durant uns anys vam viure en un bloc de vivendes provisionals per a militars amb família, uns barracons emblanquinats que donaven a un descampat ple de floretes silvestres. En dèiem el Tros. A la primavera els adults hi seien a xerrar, fumaven cigarros i es passaven gerres de vi de dent de lleó mentre la mainada jugàvem. La mare ens ensenyava jocs de quan era petita: estàtues, el *red rover* i el *Simon says*. Fèiem collarets de margarides per engalanar-nos colls i caps. Al capvespre caçàvem lluernes amb pots de vidre, els trèiem els llums i en fèiem anells.

La mare m'ensenyava a resar. Em va ensenyar la pregària que li havia ensenyat la seva mare, *Now I lay me down to sleep, I pray the Lord my soul to keep* ("Ara me'n vaig a dormir; l'ànima, Senyor, vetlleu per mi"). Cada nit m'agenollava als peus del meu llitet i ella, dreta amb l'etern cigarro a la boca, m'escoltava resar. Res no m'atreia tant com dir les pregàries, però aquelles paraules em neguitejaven i atabalava la mare amb preguntes. ¿Què és l'ànima? ¿De quin color? Sospitava que la meva ànima, com que era una trapella, se'm devia escapar mentre dormia i no podia tornar. Feia tots els possibles per no adormir-me, per conservar-la dintre meu, on havia de ser.

Potser per satisfer la meva curiositat, la mare em va apuntar a catequesi. Ens feien aprendre de memòria versicles de la Bíblia i les paraules de Jesús. Després ens posàvem en fila i ens obsequiaven amb una cullerada de mel. Hi havia una sola cullera per a tots aquells marrecs que estosseaven. Instintivament, jo m'apartava de la cullera, però la idea de Déu la vaig

acceptar de seguida. M'agradava imaginar-me una presència sobre nostre, en moviment continu, com estels líquids.

No prou satisfeta amb la pregària infantil, aviat vaig demanar a la mare que em deixés dir-ne una de meva. Em vaig quedar ben descansada quan vaig poder dir el que tenia al cor en lloc de repetir les paraules “Si moro abans de l'alba, prego a Déu que em prengui l'ànima”. Alliberada, jeia al llit al costat de l'estufa de carbó i mormolava llargues cartes a Déu. No dormia gaire i segur que l'atipava amb els meus vots, visions i plans. Però amb el temps vaig acabar practicant una altra mena de pregària, silenciosa, més basada en escoltar que en parlar.

El meu rierol de paraules es va diluir en un sentiment complex d'expansió i contracció. Va ser la meva entrada a l'esclat de la imaginació. Aquest procés s'aguditzava amb les febres de la grip, el xarampió, la varicel·la i les galteres. Les vaig passar totes i cada vegada guanyava un nou grau de consciència. Immersa en mi mateixa, la simetria d'un floc de neu girava al meu damunt, s'intensificava a través de les parpelles, i jo rebia un *souvenir* de gran valor, un bocí del calidoscopi celestial.

De mica en mica, l'amor pels llibres va destronar l'amor per la pregària. Seia als peus de la mare i mirava com bevia cafè i fumava amb un llibre a la falda. M'intrigava la seva concentració. Tot i que encara no anava a l'escola bressol, m'agradava mirar els seus llibres, tocar les pàgines i aixecar el paper de ceba dels frontispicis. Volia saber què hi havia a dins, què captava tant la seva atenció. Quan la mare va descobrir que havia amagat sota el coixí el volum porpra d'*El llibre dels màrtirs* de Foxe amb l'esperança d'absorbir-ne el significat, em va fer seure i va començar el procés laboriós d'ensenyar-me a llegir. Amb molt d'esforç vam passar de la Mare Oca al Doctor Seuss. Quan en vaig saber prou, vaig poder instal·lar-me amb ella al sofà: la mare llegia *Les sandàlies del pescador* i jo *Les sabatetes vermelles*.

Estava enamorada dels llibres. Volia llegir-me'ls tots i el que llegia em provocava noves dèries: anar-me'n a l'Àfrica i posar-me al servei d'Albert Schweitzer o, amb una gorra d'os rentador i una polvorera de banya, defensar la gent com feia en Davy Crockett. Escalar els cims de l'Himàlaia i viure en una cova pregant i pregant perquè la terra no parés de girar. Però la

necessitat d'expressar-me era el desig més fort, i els germans van ser els meus primers còmplices en el cultiu de la imaginació. Escoltaven els meus contes, actuaven a les meves obres i lluitaven a les meves guerres. Amb ells al costat, tot semblava possible.

Aquella primavera em vaig posar malalta sovint i vaig haver de fer llit, condemnada a sentir jugar els companys per la finestra oberta. A l'estiu encara feia llit i els més petits venien a informar-me de quina part del nostre tros salvatge havíem aconseguit salvar de l'enemic. S'havien perdut moltes batalles durant la meva absència i les tropes exhaustes s'aplegaven al voltant del meu llit perquè les beneís amb la bíblia del soldat infantil, *Jardí de versos d'un nen* de Robert Louis Stevenson.

A l'hivern vam aixecar bastions de neu. Jo dirigia les campanyes. Feia de general, dibuixava mapes i elaborava estratègies mentre atacàvem i ens replegàvem a la rereguarda. Vam fer les guerres dels nostres avis irlandesos, els taronges i els verds. Anàvem de taronja sense saber què volia dir. Eren els nostres colors i prou. Quan dequeia l'atenció, jo declarava una treva i anava a veure la meva amiga Stephanie. S'estava refent d'una malaltia que no entenia del tot, una mena de leucèmia. Era més gran que jo, potser dotze i jo vuit. No sabia gaire què dir-li i potser no li era de gran consol, però es veu que es trobava bé amb mi. No crec que l'anés a veure pel meu gran cor, sinó per la fascinació que em causaven les seves pertinences. La seva germana gran em penjava la roba mullada i ens duia xocolata desfeta i galetes. La Stephanie s'estirava sobre un munt de coixins, jo li explicava contes i llegia els seus còmics.

Em meravellava la seva col·lecció de còmics. En tenia piles i piles que havia acumulat al llarg d'una infància passada al llit: tots els números de *Superman*, *Little Lulu*, *Classic Comics* i *House of Mystery*. Guardava tot de penjolls del 1953 en una capsula de puros: una ruleta, una màquina d'escriure, un patinador sobre gel, el cavall alat vermell de Mobil, la torre Eiffel, una sabatilla de ballet i els quaranta-vuit estats. Em passava hores jugant-hi i de vegades, si els tenia repetits, la Stephanie me'n donava algun.

Jo tenia un compartiment secret a la vora del llit, sota els taulons de fusta del terra. Hi guardava els meus tresors: el que guanyava jugant a bales, cromos, objectes que rescatava de les escombraries de l'església catòlica, estampes velles, escapularis gastats, sants d'escaiola sense mans ni peus. Hi afegia el que em donava la Stephanie. Alguna cosa em deia que no havia d'acceptar regals d'una nena malalta, però ho feia i els amagava, una mica avergonyida.

Li havia promès que l'aniria a veure per Sant Valentí i no ho vaig fer. Les meves obligacions com a capitana general de la tropa de germans i veïns m'absorbien, aquell any l'hivern va ser duríssim i hi havia molta neu. L'endemà a la tarda vaig abandonar la guàrdia per seure amb ella i beure xocolata desfeta. Estava molt callada i em va suplicar que em quedés, encara que ella s'adormís.

Vaig remenar el seu joier. Era rosa i quan l'obries hi havia una ballarina que giravoltava com una fada. També hi havia una agulla amb una patinadora. Em va fascinar tant que me la vaig ficar a la manyopla. Vaig quedar-me una bona estona asseguda al seu costat, fins que vaig sortir sense fer soroll per no despertar-la. Vaig enterrar l'agulla entre els meus tresors. Vaig dormir malament, tenia remordiments de consciència. Al matí em trobava massa malament per anar a escola i vaig quedar-me al llit, aclaparada per la culpa. Vaig prometre que li tornaria l'agulla i li demanaria perdó.

L'endemà era l'aniversari de la meva germana Linda, però no hi va haver festa. La Stephanie havia empitjorat molt i els meus pares van anar a l'hospital a donar sang. Quan van tornar, el pare plorava i la mare es va agenollar al meu costat per dirme que la Stephanie havia mort. La seva pena es va tornar preocupació quan em va tocar el front: cremava de febre.

Van posar el nostre pis en quarantena. Tenia l'escarlatina. Als anys cinquanta era molt temuda perquè podia degenerar en una varietat mortal de febre reumàtica. Van pintar de groc la porta del pis. Confinada al llit, no vaig poder anar a l'enterrament de la Stephanie. La seva mare em va dur les piles de còmics i la capsa de puros amb els penjolls. Ara tenia tots els seus tresors, però estava massa malalta per mirar-me'ls. Va ser llavors que vaig

experimentar el pes del pecat, ni que fos d'un pecat tan petit com robar una agulla amb una patinadora. Vaig reflexionar sobre el fet que, per bona noia que aspirés a ser, no assoliria mai la perfecció. Ni tampoc rebria el perdó de la Stephanie. Però rumiant nit rere nit se'm va acudir que potser hi podria parlar si li resava, o almenys demanar a Déu que intercedís per mi.

A en Robert li encantava aquella història i de vegades, algun diumenge fred i lànguid, em demanava que l'hi expliqués. "Explica'm la història de la Stephanie", deia. Jo no escatimava els detalls en aquells matins llargs sota els llençols. Li explicava anècdotes de la meva infància, les penes i la màgia, per distreure'ns de la gana que passàvem. I sempre, quan arribava a la part en què obria el joier, en Robert cridava: "Patti, no!"

Ens rèiem dels nostres avatars infantils, dèiem que jo era una nena dolenta que volia ser bona i ell un bon minyó que volia ser dolent. Van passar els anys i els rols van canviar, i van tornar a canviar, fins que vam acabar acceptant la nostra natura dual. Conteníem principis oposats, llum i fosc.

Jo era una criatura somniadora i somnàmbula. Mortificava els professors amb la meva precocitat lectora, unida a una incapacitat per fer-la servir per a res que consideressin pràctic. Un rere l'altre, tots els informes assenyalaven que em passava el dia a la lluna, que sempre era en un altre lloc. No sabia dir quin, però sovint acabava al racó, dalt d'un tamboret, amb un barret de paper al cap davant de tothom.

Més endavant, d'aquests moments còmics d'humiliació en vaig fer uns dibuixos plens de detalls per a en Robert. Ell els trobava fantàstics i en valorava totes les qualitats que desagradaven als altres o els allunyaven de mi. A través d'aquest diàleg visual, els meus records infantils van tornar-se seus.

Em va fer pena que ens fessin fora del Tros i haguéssim de fer les maletes per començar una nova vida al sud de Nova Jersey. La mare va tenir una quarta criatura que tots vam contribuir a cuidar, una nena menuda i

malaltissa però radiant que es va dir Kimberly. Jo em sentia aïllada i desconnectada entre aiguamolls, camps de presseguers i granges de porcs. Em vaig submergir en els llibres i en un projecte d'enciclopèdia que no va passar de l'entrada sobre Simón Bolívar. El pare em va iniciar en la ciència-ficció i durant una temporada buscàvem ovnis al cel des de la sala de ball del poble, perquè no hi havia res que el distraués de preguntar-se per l'origen de la nostra existència.

Als onze anys, el que m'agradava més era fer llargues passejades pels boscos amb el meu gos. Estava ple d'arisemes, niaulis i simplocarps fètids que brotaven de l'argila vermella. Era un bon lloc per estar sola, per estirar-se amb el cap en un tronc caigut, a la vora d'un rierol curull de capgrossos.

Amb el meu germà Todd com a fidel lloctinent, ens arrossegàvem pels camps polsegosos de prop de la pedrera. La meva germana, obedient, feia guàrdia per si calia embenar-nos les ferides o donar-nos aigua de la cantimplora militar del pare.

Un dia que ens replegàvem ranquejant sota un sol infernal, la mare em va venir a buscar.

—Patricia —em va renyar—, posa't la samarreta!

—Fa massa calor —vaig gemegar—, tothom va sense!

—Faci calor o no, t'has de tapar. D'aquí a poc seràs una doneta.

Vaig protestar amb vehemència i vaig anunciar que no seria mai res que no fos jo mateixa, que era de la colla de Peter Pan i que nosaltres no ens fèiem grans.

La mare va tenir l'última paraula i em vaig haver de posar la samarreta, però la traïció que vaig sentir en aquell moment no es pot descriure. Mirava la mare amb consternació, com feia les seves feines de dona, em fixava en aquell cos de dona generós. Tot semblava contrari a la meva natura. El seu perfum embafador em revoltava, i els llavis pintats d'aquell vermell tan cridaner dels anys cinquanta. Li vaig agafar mania: era el missatger i al mateix temps el missatge. Astorada i desafiant, jo somniava amb el meu gos als peus: en viatjar, en escapar-me i enrolar-me a la Legió Estrangera, escalar posicions i travessar el desert amb els meus homes.

Vaig trobar consol en els llibres. Curiosament, va ser Louisa May Alcott qui em va donar una visió positiva del meu destí de dona. La Jo, el gallinarsot de les quatre germanes March a *Donetes*, escriu per ajudar la família, que les passa magres durant la Guerra Civil. Omple pàgines amb gargots indòmits que acaben publicant-se a la secció literària del diari local. Ella em donava valor per imaginar-me una altra vida i vaig començar a escriure contes curts i a empescar-me històries per als meus germans. Des d'aleshores, la idea d'escriure un llibre em va rondar pel cap.

L'any següent, el pare ens va dur d'excursió al Museu d'Art de Filadèlfia. Els pares treballaven molt i endur-se quatre fills en autobús a Filadèlfia era cansat i car. Va ser l'única sortida que vam fer en família i el primer cop que em vaig encarar amb l'art. Em vaig identificar amb els llargs i lànguids Modiglianis; em van emocionar els personatges immòbils de Sargent i Thomas Eakins; em va fascinar la llum dels impressionistes. Però el que em va trasbalsar va ser una sala dedicada a Picasso, dels arlequins al cubisme. La seva seguretat brutal em va deixar sense respiració.

El pare admirava la tècnica i el simbolisme de l'obra de Salvador Dalí mentre que a Picasso no li trobava cap mèrit, i aquest va ser el motiu de la nostra primera discrepància seriosa. La mare s'ocupava d'arreplegar els germans, que patinaven pel terra de marbre polit. Estic segura que feia la pinta de sempre mentre baixàvem en fila índia la gran escalinata: una nena mústia de dotze anys, tota cames i braços. Però secretament sabia que m'havia transformat, tocada per la revelació que els éssers humans creen art, que ser artista és veure allò que els altres no poden veure.

Res no indicava que tingués el que cal per ser artista, per més que em morís de ganes de ser-ho. M'imaginava que sentia la crida i resava perquè fos així. Però una nit, mentre mirava *The Song of Bernadette* amb Jennifer Jones, em va xocar que la jove santa no resés per sentir-la. Era la mare superiora qui desitjava la santedat, encara que l'escollida fos la Bernadette. Això em preocupava. No sabia si realment havia estat cridada a ser artista. No m'espantaven les misèries d'una vocació, el que m'horripilava era no tenir-ne.

Vaig fer una estirada. Passava el metre setanta i no arribava als cinquanta quilos. Als catorze anys ja no era la capitana general d'un exèrcit petit i lleial, sinó una marginada escardalenca que feia el ridícul al graó més baix de l'escala social de l'institut. Em vaig submergir en els llibres i el rock and roll, la salvació dels adolescents el 1961. Els pares treballaven de nit. Després d'ajudar a casa i fer els deures, en Toddy, la Linda i jo ballàvem James Brown, The Shirelles i Hank Ballard and the Midnighters. Amb tota modèstia, diré que érem tan bons ballant com al camp de batalla.

Dibuixava, ballava i escrivia poemes. No tenia traça, però tenia imaginació i els professors m'animaven. Quan vaig guanyar un premi patrocinat per la botiga de pintures Sherwin-Williams, van exposar la meua obra a l'aparador i amb els diners del premi em vaig comprar una capsa de pintures a l'oli. Escorcollava biblioteques i encants a la recerca de llibres d'art. En aquella època podies trobar publicacions precioses per quatre rals i vaig entrar alegrement en el món de Modigliani, Dubuffet, Picasso, Fra Angelico i Albert Ryder.

La mare em va regalar *El món fabulós de Diego Rivera* pels meus setze anys. Em van fascinar la dimensió dels murals, els seus viatges i tribulacions, els seus amors, la seva dedicació. Aquell estiu vaig trobar feina en una fàbrica, repassava manillars de tricicles. Era una feina horrible. Em passava el dia somniant desperta mentre treballava a preu fet. Em delia per formar part de la fraternitat dels artistes: la gana, la manera de vestir, el procés creatiu i la pregària. Presumia que un dia seria l'amant d'un artista: pel meu jove caparró no hi havia res de més romàntic. M'imaginava com la Frida d'un Diego, musa i creadora alhora. Somniava trobar un artista per estimar-nos, ajudar-nos i treballar plegats.

En Robert Michael Mapplethorpe va néixer el dilluns 4 de novembre del 1946. Criat a Floral Park, Long Island, era el tercer de sis fills, un nen trapella que va tenir una joventut despreocupada delicadament tenyida de fascinació per la bellesa. Els seus ulls joves retenien tots els jocs de llum,

l'espurneig d'una joia, els rics ornaments d'un altar, el llustre daurat d'un saxo o un camp d'estels blaus. Era refinat, tímid i detallista. Era, ja de petit, un entusiasta amb ganes d'entusiasmar.

La llum tocava les pàgines del llibre de pintar a les mans del nen. Acolorir l'excitava, no tant l'acte d'omplir com el d'agafar colors que no agafaria ningú més. En el verd del turó hi veia vermell. Neu lila, pell verda, sol d'argent. Li agradava l'efecte que feia als altres, que pertorbés els seus germans. Va descobrir que tenia traça amb els esbossos. Era un dibuixant nat i en secret retorçava i abstrèia les imatges, explorava la seva habilitat creixent. Era un artista i ho sabia. No era una idea infantil. Simplement, reconeixia el que era seu.

La llum tocava els elements del seu kit estimat de fer joies, els pots d'esmalt i els pinzellets. Tenia els dits àgils. Es delectava amb la seva capacitat de muntar i decorar fermalls per a la seva mare. No el preocupava que fos cosa de nenes, que aquell kit de joieria fos el típic regal de Nadal per a una nena. El seu germà gran, un as dels esports, es reia d'ell quan el veia feinejar. La mare, la Joan, fumava sense parar i li agradava l'estampa del seu fill assegut a taula, enfilant un altre collaret de diminutes perles índies per a ella. Eren els precursors dels collarets que més tard es posaria ell, després de trencar amb el pare i abandonar la via catòlica, empresarial i militar quan va descobrir l'LSD i es va comprometre a viure únicament per a l'art.

El trencament no va ser fàcil. En Robert no podia negar el que duia a l'interior, però volia complaure els pares. No parlava gairebé mai de la seva infància ni de la família. Deia que havia tingut una bona educació, que mai no li va faltar de res en termes pràctics. Però sempre reprimia els seus veritables sentiments, i en això reproduïa el temperament estoic del pare.

La mare hauria volgut que entrés a l'església. A ell li agradava fer d'escolanet, sobretot perquè així podia entrar a llocs secrets, la sagristia, les vestimentes i els rituals. No tenia una relació religiosa ni pietosa amb l'església; era pura estètica. L'atreïa la batalla emocionant entre el bé i el mal, potser perquè reflectia el seu conflicte interior i revelava una línia que encara havia de creuar. Quan va fer la primera comunió va sentir-se orgullós d'haver complert un deure sagrat, i va gaudir de ser el centre de l'atenció.

Duia un enorme llaç blanc com Baudelaire i un braçalet idèntic al que es posava el tan desafiant Arthur Rimbaud.

A casa dels pares no hi havia afició a la cultura ni desordre bohemi. Era una casa neta i endreçada, un exemple del tarannà de les classes mitjanes de postguerra: les revistes al revister, les joies al joier. El pare, en Harry, podia ser inflexible i sever, i en Robert en va heretar aquestes qualitats, així com els dits forts i sensibles. La mare li va donar el sentit de l'ordre i un somriure tort que semblava que guardés sempre algun secret.

Catequesi, Filadèlfia

Primera comunió, Floral Park, Long Island

A casa tenien uns quants dibuixos d'en Robert penjats al passadís. Mentre va viure a cals pares es va esforçar a ser un fill obediènt, fins i tot va escollir la carrera que volia el pare: publicitat. Si feia alguna descoberta, se la callava.

A en Robert li encantava que li expliqués les meves aventures infantils, però quan li preguntava per les seves no explicava gran cosa. A casa no parlaven ni llegien gaire, ni tampoc expressaven els seus sentiments. No tenien un imaginari familiar, cap història de traïció, de tresors o bastions a la neu. Era una vida segura que no s'assemblava en res a un conte de fades.

—La meva família ets tu —deia.

De joveneta em vaig ficar en problemes.

El 1966, a finals d'estiu, vaig anar al llit amb un noi encara més inexpert que jo i vam concebre a la primera. Vaig anar a veure un metge que no em va fer ni cas. Se'm va treure de sobre amb un sermó més aviat confús sobre el cicle femení, però van passar les setmanes i vaig saber que estava embarassada.

Jo vaig créixer en una època en què sexe i matrimoni eren sinònims del tot. No hi havia mètodes anticonceptius i als dinou anys era molt cànvida amb el sexe. La nostra unió va ser tan ràpida i tot era tan nou que no sabia ni si havíem consumat el nostre afecte. Però la natura, amb tota la seva força, va tenir l'última paraula. No se m'escapava la ironia que precisament jo, que mai vaig voler ser una noia ni fer-me gran, hagués de passar aquest tràngol. La natura em donava una lliçó d'humilitat.

El noi, que només tenia disset anys, era tan inexperimentat que no hi podia comptar. Vaig haver d'encarregar-me'n soleta. El matí d'Acció de Gràcies seia al catre del quarto de la rentadora a cals pares. Hi dormia els estius quan treballava a la fàbrica i la resta de l'any quan estudiava a l'escola de mestres de Glassboro. Sentia els pares que feien cafè i els germans que reien a taula. Era la més gran i l'orgull de la família, treballava per pagar-me la carrera. Al pare li preocupava que no fos prou atractiva per trobar un marit i creia que l'ofici de mestra em donaria seguretat. Seria un gran cop que no acabés els estudis.

Vaig seure molta estona mirant-me les mans damunt la panxa. Havia descarregat el noi de tota responsabilitat. Ell era com una arna que lluita per sortir del capoll i no em veia amb cor d'entrebancar la seva matussera sortida al món. Sabia que ell no hi podia fer res. També sabia que jo era incapaç d'ocupar-me d'un bebè. Havia demanat ajuda a una professora amb bona voluntat i ella havia trobat una parella educada que volia un fill.

Vaig inspeccionar el quarto: una rentadora i una assecadora, un gran cabàs de vímet que vessava de roba bruta, les camises del pare plegades sobre la post de planxar. I una tauleta on tenia els llapis de dibuix, el quadern i un exemplar d'Il·luminacions. Asseguda, em preparava per

encarar-me als pares i resava en silenci. De cop i volta em va semblar que em moriria, i també de cop i volta vaig saber que tot aniria bé.

No sabia dir amb paraules la gran pau que vaig sentir. La sensació aclaparadora de tenir un objectiu a la vida eclipsava totes les pors. Ho vaig atribuir al bebè, m'imaginava que entenia la meva situació. Em sentia mestressa de mi mateixa. Compliria el meu deure i conservaria la força i la salut. No miraria mai enrere. No tornaria a la fàbrica ni a l'escola de mestres. Seria artista. Demostraria la meva vàlua. I, amb la decisió presa, vaig anar cap a la cuina. Em van expulsar de l'escola, però m'era igual. Sabia que no estava destinada a ser mestra, encara que trobés que era un ofici admirable. Vaig continuar vivint al quarto de la rentadora.

La meva companya d'escola, la Janet Hamill, em va animar. Se li havia mort la mare i va venir a viure a casa. Compartíem aquell quarto. Totes dues teníem ideals nobles, però també ens unia l'amor pel rock and roll i ens passàvem tardes senceres discutint si eren millors els Beatles o els Stones. Vam fer hores de cua a Sam Goody's per comprar el *Blonde on Blonde* i vam recórrer Filadèlfia buscant una bufanda igual que la que duia Bob Dylan a la portada. Li vam encendre un ciri quan va tenir l'accident de moto. Ens estiràvem a l'herba escoltant "Light My Fire", que ens arribava a ràfegues del cotxe atrotinat de la Janet, aparcat a la vorera amb les portes obertes. Ens vam tallar les faldilles llargues com la minifaldilla de Vanessa Redgrave a *Blow-Up* i buscàvem gavanys a les botigues de segona mà com els que duien Oscar Wilde i Baudelaire.

La Janet va ser la meva amiga de l'ànima durant el curs, però a mesura que avançava l'embaràs vaig haver de buscar refugi en una altra banda. Els veïns moralistes feien la vida impossible als meus pares, els tractaven com si emparessin una delinqüent. Vaig trobar una família d'acollida. També es deien Smith i vivien al sud, a la costa. Un pintor i la seva dona ceramista, que em van rebre càlidament. Tenien un fill petit i l'ambient era disciplinat però afectuós, menjar macrobiòtic, música clàssica i art. Em sentia sola; la Janet em venia a veure quan podia. Tenia diners per anar fent. Cada diumenge sortia a fer una bona passejada fins a un bar desert a la vora del mar i prenia un cafè amb un dònut farcit, dues coses prohibides en una casa

regida pel menjar sa. Assaboria aquells vicis, posava una moneda al jukebox i escoltava “Strawberry Fields” tres vegades seguides. Era el meu ritual privat, les paraules i la veu de John Lennon em donaven forces quan flaquejava.

Després de Setmana Santa els pares em van venir a buscar. El part coincidia amb la lluna plena. Em van dur a l’hospital de Camden. Com que era soltera, les infermeres eren fredes i cruels, em van deixar hores en una llitera abans d’avisar al metge que havia trencat aigües. Es reien de la meua pintura de *beatnik* i de la meua indecència, em deien “la filla de Dràcula” i van estar a punt de tallar-me la mata de pèl negre. El metge estava enfurismat quan va entrar, el sentia cridar a les infermeres que el bebè venia de cul, que no se’m podia deixar sola. Per una finestra oberta, durant el part, sentia uns nanos que van cantar *a capella* tota la nit. Harmonies a quatre veus per les cantonades de Camden, Nova Jersey. L’anestèsia va començar a fer efecte i l’últim que recordo és la cara preocupada del metge i els murmuris de les ajudants.

El meu fill va néixer el dia de l’aniversari del bombardeig de Guernica. Recordo que vaig pensar en el quadro, una mare que plora amb el fill mort als braços. Encara que no el tingués als braços i hagués plorat, el meu fill viuria, estava sa i se’n cuidarien bé. Hi confiava i hi creia de tot cor.

Pel Memorial Day vaig agafar un autobús cap a Filadèlfia per anar a veure l’estàtua de Joana d’Arc, al costat del Museu d’Art. No hi era el primer cop que hi vaig anar amb la família, de petita. Que bonica dalt del cavall, amb l’estendard alçat cap al sol, una adolescent que havia restituit al tron el rei empresonat, i el mateix dia la traïen i la cremaven a la foguera. La jove Joana que havia conegut pels llibres i el fill que no coneixeria mai: vaig prometre’ls que faria alguna cosa de bo i vaig tornar cap a casa, fent parada a Camden, a la botiga Goodwill, per comprar-me una llarga gavardina grisa.

El mateix dia, a Brooklyn, en Robert es va menjar un tripi. Va endreçar el seu espai de treball i va col·locar el quadern i els llapis en una tauleta baixa,

amb un coixí a sota per seure-hi. Va posar un full de paper estucat a la taula. Sabia que potser no podria dibuixar quan li pugés el tripi, però volia tenir els estris a mà per si els necessitava. Ja havia intentat dibuixar de tripi però l'havia dut cap a llocs negatius, zones que normalment era capaç d'evitar. Sovint la bellesa que veia era un engany i el resultat agressiu, desagradable. No hi buscava el perquè, era així.

Al començament el tripi semblava suau i el va decebre perquè n'havia pres més que de costum. Va passar la fase de l'expectativa i dels nervis. Li encantava aquella sensació. Notava com l'emoció i la por li florien a l'estómac. Li solia passar quan feia d'escolanet i esperava rere les cortines de vellut, amb la petita sotana i carregant la creu, a punt de marxa.

Va pensar que potser no passaria res.

Va redreçar un marc daurat damunt de la xemeneia. Va percebre la sang que li corria per les venes i li arribava al canell, a les vores brillants de la màniga de la camisa. Va percebre l'habitació en els avions, les sirenes i els gossos: el batec de les parets. Es va adonar que serrava les dents. Va notar-se l'alè com el d'un déu que s'ensorra. Li va agafar una lucidesa terrible; una força el va fer caure de genolls a poc a poc. Una rastellera de records se li estirava com un xiclet —cares acusadores de cadets, aigua beneita desbordant la latrina, companys que passaven com gossos indiferents, la desaprovació del pare, l'expulsió del Cos de Formació d'Oficials de la Reserva i les llàgrimes de la mare: en la seva solitud, aquella sagnia era l'apocalipsi de tot un món.

Va intentar aixecar-se. Tenia les cames completament adormides. Va aconseguir posar-se dret i se les va fregar. Les venes de les mans li feien bonys. Es va treure la camisa xopa de llum i suor, per desfer-se de la presó de les pells.

Va mirar el full a la taula. Hi veia l'obra, tot i que encara no l'havia dibuixat. Es va ajupir i va treballar amb determinació sota els últims raigs de sol. Va fer dos dibuixos com teranyines amorfes. Va escriure els mots que havia vist i va sentir el pes del que havia escrit: *Destrucció de l'univers*. 30 de maig del 1967.

“Està bé”, va pensar, una mica abatut. Perquè ningú veuria el que havia vist, ningú ho entendria. Estava acostumat a aquesta sensació. L’havia tingut tota la vida, només que abans intentava compensar-la, com si fos culpa seva. Ho intentava sent tendre, buscant l’aprovació del pare, dels professors, dels companys.

No sabia si era bona o mala persona. Si era altruista. Si era demoníac. Però estava segur d’una cosa: era un artista. I per això no demanaria mai perdó. Es va recolzar a la paret i es va fumar un cigarro. Se sentia embolcallat de claror, una mica sotragat, però sabia que era purament físic. Notava que se li gestava una altra sensació que no sabia anomenar. Sentia que tenia el control. Ja no seria esclau mai més.

Es va fer de nit i va adonar-se que tenia set. Tenia moltes ganes de prendre’s una llet amb cacau. Hi havia un lloc obert. Va mirar si tenia monedes a la butxaca, va tombar la cantonada i va tirar cap a Myrtle Avenue, somrient en la foscor.

La primavera del 1967 vaig repassar la meva vida. Havia dut un nen sa al món i l’havia confiat a una família acollidora i culta. Havia abandonat l’escola de mestres perquè no tenia ni la disciplina ni la concentració ni els diners necessaris per continuar. Tenia una feina temporal pel sou mínim en una impremta que feia llibres de text a Filadèlfia.

La meva preocupació immediata era decidir cap on encaminar-me i què fer quan hi arribés. Tenia l’esperança d’arribar a ser una artista, tot i saber que no podria pagar-me els estudis i que hauria de guanyar-me la vida. A casa no em retenia res, no tenia cap perspectiva de futur ni cap sentiment de comunitat. Els pares ens havien educat en un ambient de diàleg religiós, de pietat i drets civils, però en el Jersey rural el clima era molt poc artístic. Els meus pocs col·legues se n’havien anat a Nova York, a escriure poesia i estudiar belles arts, i jo em sentia molt sola.

Vaig refugiar-me en Arthur Rimbaud. L’havia trobat en una parada de llibres, davant de l’estació d’autobusos de Filadèlfia, quan tenia setze anys.

M'havia clavat la mirada altiva des de la portada de les Il·luminacions. La seva intel·ligència irreverent m'encenia i el vaig adoptar com a company, família i fins i tot amor secret. No tenia els noranta-nou cèntims per comprar-lo, així que me'l vaig embutxacar.

Rimbaud posseïa les claus d'un llenguatge místic que vaig devorar encara que no fos capaç de desxifrar-lo del tot. El meu amor no correspost era tan real com tot el que havia viscut. A la impremta, on treballava amb una colla de dones dures i analfabetes, em fustigaven per culpa seva. Sospitaven que era comunista perquè llegia un llibre en una llengua estrangera, m'amenaçaven als lavabos i em burxaven perquè el denunciés. Aquell ambient em treia de polleguera. Era per ell que escrivia i somniava. Es va tornar el meu arcàngel, em salvava dels horrors quotidians de la vida obrera. Les seves mans havien cisellat un manual del paradís i jo m'hi aferrava. Haver-lo conegut em feia caminar amb aplom i això no m'ho podrien treure. Fugiríem plegats.

Tenia un pla. Faria amics entre els estudiants del Pratt Institute a Brooklyn. Creia que ficant-me en el seu ambient podria aprendre d'ells. Quan em van acomiadar de la impremta a finals de juny, vaig pensar que era un senyal. Era difícil trobar feina al sud de Nova Jersey. M'havia apuntat a la llista d'espera per treballar a Pitman planxant discos per la Columbia Records i a Camden per la Campbell Soup Company, però només de pensar-hi m'agafaven ganes de vomitar. Tenia diners per al bitllet d'anada. Pensava preguntar a totes les llibreries de la ciutat. Era la feina ideal. La mare, que era cambrera, em va donar unes sabates blanques de taló gruixut i un uniforme nou embolicat amb paper.

—No seràs mai cambrera —va dir—, però t'ajudaré igualment.

Va ser la seva manera de dir-me que em feia costat.

Era el matí del dilluns 3 de juliol. Vaig superar els comiats lacrimògens i vaig caminar un quilòmetre i mig fins a Woodbury, on vaig agafar l'autobús cap a Filadèlfia, passant pel meu estimat Camden, on vaig inclinar el cap amb respecte davant de la façana depriment de l'Hotel Walt Whitman, abans tan pròsper. Em va fer mal abandonar aquella ciutat en destret, però

no hi havia feina per a mi. Les grans drassanes estaven a punt de tancar i aviat tothom hauria de buscar-se la vida.

Vaig baixar a Market Street i vaig entrar a Nedick's. Vaig posar una moneda al jukebox, van sonar dues cançons de la Nina Simone i em vaig prendre un cafè i un dònut de comiat. Vaig tirar cap a Filbert Street i la terminal d'autobusos, davant de la parada de llibres que havia freqüentat els darrers anys. Vaig aturar-me al lloc on m'havia embutxacat el Rimbaud. Ara hi havia un exemplar de *Love on the Left Bank* amb fotografies granuloses en blanc i negre de la nit parisenca de finals dels cinquanta. Eren de la preciosa Vali Myers, amb la cabellera deixada anar i els ulls perfilats amb kohl, ballant pels carrers del Barri Llatí. Em van impressionar molt. No em vaig endur el llibre, però vaig conservar-ne la imatge a la memòria.

Va ser un cop dur que el preu del bitllet a Nova York costés gairebé el doble des de l'última vegada que hi havia anat. No podia pagar-lo. Em vaig tancar en una cabina de telèfons per pensar. Va ser un moment molt Clark Kent. Se'm va acudir trucar a la meva germana, però em feia massa vergonya tornar a casa. Allà al taulell, sota el telèfon, abandonat sobre les pàgines grogues, hi havia un moneder blanc de xarol. Contenia un medalló i trenta-dos dòlars, gairebé la setmanada de la meva última feina.

Vaig agafar els diners a contracor i vaig deixar el moneder a la finestreta dels bitllets, amb l'esperança que la propietària pogués recuperar almenys el medalló. No hi havia res que revelés qui era. Només puc donar les gràcies una vegada més a aquesta benefactora anònima, com tantes altres vegades al llarg dels anys. Ella em va donar l'última empenta, l'ocasió que fa el lladre. Vaig acceptar l'ajut del petit moneder blanc com si fos el destí que m'esperonava.

Amb vint anys, vaig pujar a l'autobús. Duia una granota, un jersei negre de coll alt i la vella gavardina grisa que havia comprat a Camden. A la maleteta, de quadros grocs i vermells, els llapis de dibuixar, una llibreta, les *Il·luminacions*, una mica de roba i fotos dels germans. Era supersticiosa. Era dilluns. Havia nascut un dilluns. Era un bon dia per arribar a Nova York. Ningú no m'esperava. Tot m'esperava.